

TALABALARNING IJODIY KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHARTLARI

Eskaraeva S.A.

*Qoraqalpoq davlat
universiteti*

DOI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14270509>

Mamlakatimiz ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy hayotining bugungi voqeligi ta'lim sohasida rasmiy davlat siyosatini ishlab chiqishni, bunda yosh avlodni kasb-hunarga yo'naltirish, ta'lim va tarbiyani yanada takomillashtirish, jumladan, yangi demokratik, huquqiy, dunyoviy davlat quradigan bo'lajak mutahassislarga alohida e'tibor qaratishni taqozo etmoqda.

Bunday davlatni barpo etish uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev ta'kidlaganidek, ta'limga jiddiy munosabatda bo'lish, mavjud muammolarni shakllantirish va hal etish zarur. Prezidentimiz yoshlar, ularga davlat va jamiyatning munosabati to'g'risida quyidagi fikrlarni bildirdi: "Davlatimiz va jamiyatimiz jahon miqyosida yoshlarimizning mustaqil fikrlovchi, hech bir sohada tengdoshlaridan kam emas yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib yetishishi uchun bor kuch va imkoniyatlarini ishga solishi kerak.

O'zbekistonda davlat tili siyosati davlat tilining respublika ijtimoiy hayotida va xalqaro miqyosdagi rolini oshirishga qaratilgan. Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida xorijiy tillarni bilish va faol o'rganishga alohida e'tibor qaratilgan.

Bugungi kunda ingliz tili har qachongidan ham ko'proq xalqaro muloqot tili bo'lib xizmat qilmoqda. Uning kommunikativ ta'siri xorijiy sheriklar bilan davlatlararo va xalqaro aloqaning barcha darajalarida yaqqol namoyon bo'ladi.

Chet tili umumta'lim fani sifatida o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga o'z hissasini qo'shishi mumkin va kerak. Talabalarining ijodiy qobiliyatlari uchun katta ta'lim, tarbiya va rivojlanish salohiyatiga ega bo'lgan chet tili uni o'rganishning amaliy maqsadiga erishish jarayonida, ya'ni talaba chet tilini kommunikativ va kognitiv o'rganish jarayonidagina amalga oshirishi mumkin. Hozirgi didaktik yo'nalish - bu ijodiy shaxsni shakllantirish hisoblanadi. Bugungi kunda o'qituvchi oldida o'quvchining ijodiy tafakkurini rivojlantirish va umuman ijodiy shaxsni tarbiyalash vazifasi turibdi. Ijodkorlikni rivojlantirish ta'limning eng muhim vazifasidir; bu jarayon talaba shaxsi rivojlanishining barcha bosqichlarini

qamrab oladi, qarorlar qabul qilishda tashabbus va mustaqillikni, o'zini erkin ifodalash odatini, o'ziga ishonchni uyg'otadi.

Ijodiy fikrlash dunyoga boshqacha qarash imkonini beradi. Bu sizga muammolarni hal qilishda yangi yondashuvlarni topishga va dunyodagi qiyinchiliklarni muvaffaqiyatli engishga imkon beradi. Bu juda qimmatli sifat, zamonaviy dunyoda juda zarur bo'lgan yumshoq ko'nikmalardan (soft skills) biridir.

Ijodkorlik shaxsiy sifat hisoblanadi va psixologlarning fikriga ko'ra, to'rt guruhga bo'linadi:

- intellektual fazilatlar: dunyoqarash, bilimdonlik, ijodiy fikrlash (chuqurlik, kenglik, tanqidiylik hajmi, mantiqsiz fikrlash qobiliyati);

- mahsuldor fazilatlar: olingan bilim va usullarni sintez qilish qobiliyati, tadqiqot metodologiyasini egallash;

- irodaviy fazilatlar: o'z faoliyatini rejalashtirish va sharoitlarga moslashtirish, o'zini tuta bilish, g'oyalarni rivojlantirish va ularni aniq natijaga etkazish qobiliyati;

- hissiy va ijodiy fazilatlar: sezgi, tasavvur, fantaziya.

G.Ibragimova talabalarda ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik tizimni yaratishda quyidagilarga alohida e'tibor qaratish lozimligini ta'kidlaydi:

- talabalarining ijodiy va tanqidiy tafakkurini shakllantirish uchun pedagogik va psixologik shart-sharoitlarni yaratish;

- talabalarining ijodiy va tanqidiy fikrlashiga qo'yiladigan talablarni aniqlash;

- talabalarda ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonida pedagogik texnologiyaning xususiyatlarini aniqlash.

Ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish talabalarining bilim darajasi, malaka darajasi, ta'lim manbai, ta'lim mazmunini o'zlashtirishdagi didaktik vazifalariga qarab o'quv jarayonini to'g'ri tashkil etishni taqozo etadi.

Quyidagi pedagogik shartlar bajarilishi kerak deb taxmin qilinadi:

- talabalarining ijodiy faoliyatga moyilligini aniqlash, bilimga bo'lgan ehtiyojni shakllantirish va o'quv jarayonida mustaqillikning namoyon bo'lishi uchun shart-sharoitlarni ta'minlash; talabalarining ijodiy fikrlashlari uchun qulay imkoniyatlar yaratish;

- talabalar tomonidan bildirilgan turli fikr va g'oyalarni oqilona idrok etish va ularning o'quv jarayonidagi faolligini ta'minlash, har bir o'quvchining ijodiy fikrlash qobiliyatiga ishonchni shakllantirish va uning ijodiy faoliyatini muntazam rag'batlantirish;

- talabalarning xususiyatlari, ehtiyojlari va intellektual salohiyatini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini individuallashtirish;

- talabalarning individual, guruh va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish, ularning ijodiy imkoniyatlarini kengaytirish, muammolarni hal qilishda tayyor, standart echimlar bilan bir qatorda nostandart echimlarni qabul qilishni rag'batlantirish;

- ijodiy faoliyatni rivojlantirish uchun asos bo'lgan bilimlarni amaliy qayta ko'rib chiqish va takomillashtirish imkonini beruvchi o'qitishning interfaol shakllari va usullarini tanlash va amalga oshirish va boshqalar.

Oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalar ijodiy kónikmalarga ega bo'lishi uchun ta'lim va ta'limning an'anaviy yondashuvidan farqli g'oyalar, o'ziga xoslik va tashabbuskorlik zarur. Binobarin, ijodiy qobiliyatga ega o'qituvchi o'z kasbiy faoliyatini tashkil etishga ijodiy yondashishi, o'quvchilarning yangi, ilg'or ta'lim faoliyatini, shaxsiy fazilatlarini rivojlantirishga xizmat qiladigan g'oyalarni yaratishda faol bo'lishi, ilg'or pedagogik yutuqlar va tajribalarni mustaqil o'rganishi zarur, hamkasblar bilan munosabatlardagi pedagogik yutuqlar, izchil fikr-mulohazalarni olishga e'tibor qaratish kerak.

Talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda, ayniqsa, kelajakdagi kasbiy faoliyatida muloqot ko'nikmalarining ahamiyati alohida ahamiyatga ega, chunki ta'lim jarayonining ikkita asosiy sub'ekti - o'qituvchi va o'quvchining o'zaro ta'siri, birinchi navbatda, muloqotdir va u suhbatlar orqali amalga oshiriladi. O'qituvchining ijodiy bilimi ham talabalar bilan birgalikda ishlashda o'z maqsadlariga erishish uchun ta'lim jarayonidagi munosabatlarning butun tizimini tashkil qiladi. Pedagogik sohadagi ijodiy bilim o'qituvchining kommunikativ kompetensiyasi tarkibini belgilovchi bir qator xususiyatlar bilan tavsiflanadi. Eng avvalo, ingliz tili darslarida ijodiy qobiliyatlar ijodiy bilimlarni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan so'z boyligi, bilim, ko'nikma va malaka darajasida namoyon bo'ladi.

Har bir talabaning o'z-o'zini rivojlantirishi, o'zini namoyon qilishi bevosita uning ijodiy aql-zakovati bilan bog'liq. Inson o'z-o'zidan ijodkor bo'lib qolmaydi. Ijodiy qobiliyatlari ma'lum vaqt davomida izchil o'rganish va o'z ustida ishlash orqali shakllanadi va asta-sekin takomillashtiriladi va rivojlanadi. Har qanday mutaxassis singari, bo'lajak o'qituvchi ijodiyotining poydevori uning talabalik yillarida qo'yiladi va kasbiy faoliyatni tashkil etishda izchil rivojlanadi. Shu munosabat bilan talabalarni ijodiy faoliyatga yo'naltirishlari, ijodiy qobiliyatlarini samarali ro'yobga chiqara olishlari muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. // Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимида киришиш тантанали маросимида бағишланган Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқ. – Т.: «Ўзбекистон» НМИУ, 2016. -13-б. 2 Ўша манба, 14-б.
2. Ибрагимова Г. Интерфаол ўқитиш методлари ва технологиялари асосида талабаларнинг креативлик қобилиятларини ривожлантириш. - Т.: «Фан ва технология. 2016. -150-б